

5. Історія міст і сіл Української РСР. Кіровоградська область. — К.: Гол. ред. Укр. рад. енцикл. — 1972. — 816 с.
6. Кузик Б.М., Білошанка В.В. Кіровоградщина: історія та сучасність Центру України. — Т.1. — Дніпропетровськ: АРТ-ПРЕС, 2005. — 496 с.

ВИВЧЕННЯ ФІТОБІОТИ БОТАНІЧНОГО ЗАКАЗНИКА „РЯЗАНОВА БАЛКА” (ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ)

*Бабаєва О.О., Філатова О.В.
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

Найважливішою проблемою фітосозології є охорона природних ландшафтно-флористичних комплексів, у складі яких поряд із типовими масовими є рідкісні та зникаючі види рослин. Збереження їх біорізноманіття на сьогоднішній день є актуальною проблемою, адже з кожним роком під впливом антропогенних чинників популяції цих видів рослин скорочуються. Метою нашої роботи було дослідження сучасного стану флори ботанічного заказника „Рязанова балка” та визначення тенденцій щодо змін біологічного різноманіття.

Ботанічний заказник місцевого значення „Рязанова балка” організований згідно рішення Харківського облвиконкому за №562 від 3 грудня 1984 р. у відповідності із законом України „Про природно-заповідний фонд України”.

„Рязанова балка” — це урочище з унікальними ділянками лучних степів. Воно розташоване у східній частині Харківського району і простягається із заходу на схід до 5 км та з півдня на північ від 1,5 до 3 км та займає центр землеволодіння учбово-дослідного господарства Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. В північній частині цього урочища, а саме на площі 10 га створений ботанічний заказник. Рельєф території — рівнинно-хвилястий, це схили балкової системи різної експозиції з нахилом — від 3° до 8°, а де-не-де й до 25°.

Проведені протягом 2004–2006 вегетаційних періодів геоботанічні та флористичні дослідження показали, що на сьогодні на території заказника зростає понад 130 видів судинних трав’янистих рослин. Майже всі вони належать до Magnoliophyta и представляють Magnoliopsida та Liliopsida. Провідними родинами є Lamiaceae (18,4%), Poaceae (15,3%), Fabaceae (13,4%), Asteraceae (11,3%), Rosaceae (9,2%), Brassicaceae та Scrophulariaceae — по 7,1%.

Аналіз життєвих форм рослин показав, що на дослідженій території переважають гемікриптофіти, їх майже 60%, значно менше — близько 25% криптофітів, нетиповою для лучних степів є значна кількість терофітів — близько 10%. За фітоценотичною приналежністю домінуючою групою є степанти, їх близько 60%, значна кількість маргіантів та протантів, понад 20% синантропантів переважна більшість з яких є придорожні та однорічні бур’яни. За даними М.П. Походенко ще на 2000 рік цей показник для всього урочища „Рязанова Балка” був майже в три рази нижчий.

Фітосозологічна цінність даної території визначається поширен-

ням раритетної фітобіоти. Значна частина площі заповідної території вкрита реліктовою формацією лучних степів *Cariceta humilis*, що занесена до Зеленої книги України та угрупованнями *Crinitarieta villosae*, що охороняються на Харківщині. В складі раритетної флори, занесені до Червоної книги України *Pulsatilla nigricans* Störck і *Stipa capillata* L. та регіонально рідкісні *Anthyllis macrocephala* Wend., *Carex humilis* Leys., *Iris pumila* L., *I. hungarica* Waldst. et Kit., *Linum flavum* L., *Ornithogalum gussonei* Ten., *Ranunculus illyricus* L., *Salvia nutans* L., *S. pratensis* L., *Vinca herbacea* Waldst. et Kit.

Протягом трьох років ми були свідками різноманітного антропогенного впливу на заповідну територію. Крім незначного випасання худоби, тут щорічно проводяться численні екскурсії студентів під час польових практик з ботаніки, фітоценології, ентомології, геодезії, ґрунтознавства тощо. Наслідком останніх є ґрунтові розрізи при яких руйнується природний рослинний покрив і з'являються відкриті ділянки, де поселяються однорічні бур'яни. Найбільшої шкоди фітобіоті заказника завдають щорічні випалювання рослинних решток. Саме завдяки весняним палам популяції *Pulsatilla nigricans* та *Stipa capilla* значно скоротились.

Для збереження екологічної рівноваги, популяцій рідкісних рослин та нормального функціонування екосистеми заказника треба регламентувати проведення польових практик та повністю виключити випасання худоби і випалювання рослинності.

ОЦІНКА УНІКАЛЬНОСТІ КАРЛІВСЬКИХ СТЕПІВ

Байрак О.М., Лисяк Л.В.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Про цінність карлівських степів засвідчує, насамперед, той факт, що серед перших заповідників України у 1921 р. на площі 207 га був створений Карлівський степовий заповідник „Академічний степ“, флору і рослинність якого вивчав Ю.Д. Клеопов [1]. Нажаль, у 50-ті роки ХХ ст. його статус був скасовано, а територія майже вся розорена. У 1993 р. за обґрунтуванням Байрак О.М. в окол. с. Лип'янка була створена комплексна пам'ятка природи Академія (33,6 га). Степова рослинність тут не збереглась, а лише окремі види рідкісних степових рослин у вигляді поодиноких особин — шафрану сітчастого, шавлії ефіопської, горицвіту весняного, карагани кузової.

Рідкісні для Полтавщини південні степи (ковилеві, різнотравно-типчаківі, чагарникові) репрезентують два заказники Карлівщини.

Ботанічний заказник „Климівський“ розташований на схилах правого берега р. Орчик (81,7 га). Унікальність цієї ділянки визначають 14 рідкісних видів рослин, в т.ч. угруповання ковили Лессінга, занесені до „Зеленої книги України“, єдине місцезростання таких видів як пірій ковилолистий (занесений до Світового та Європейського червоного списків та Червоної книги України), регіонально рідкісних рослин грабельки руські, кермек широколистий, чисельні популяції погранично-ареального виду белевалії сарматської, а також інших рідкісних рослин (гострокільника волосистого, сону чорніючого, шавлії ефіопської та ін.). Поодинокі екземпляри мигдалю низького виявлені на схилах, прилеглих